

AKTIVITY CENTRA ÚRAZOVÉ PREVENCE V PROJEKTU BEZPEČNÁ KOMUNITA

Veronika BENEŠOVÁ

Centrum úrazové prevence při Ústavu veřejného zdravotnictví a preventivního lékařství,
2. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Projekt Světové zdravotnické organizace s názvem Safe Community byl zahájen v roce 1989 dokumentem z 1. světové konference úrazové prevence s názvem Manifest bezpečné komunity. První komunitní programy se ale objevily už na začátku let šedesátých ve Švédsku a první skutečně úspěšné velké projekty se uskutečnily v letech sedmdesátých. Snížení úrazovosti o 30 % i více po intervenci vyvolalo rozvoj mezinárodní sítě Bezpečných komunit na principech osvědčených ve Švédsku.

Komunitou se rozumí geografická oblast, skupina lidí se stejným zájmem či profesí nebo i jednotlivci, kteří poskytují ve specifické oblasti služby. Komunitní program úrazové prevence využívá stávajících organizačních struktur v komunitě, spolků a obecně prospěšných organizací k vytvoření strukturálně zabezpečeného přístupu ke zlepšení bezpečnosti. Program musí identifikovat problém, provést intervenci a zhodnotit její efektivitu. Na základě rozboru úrazovosti se stanoví jednotlivé cíle prevence úrazů v dopravě, domácnostech, sportu a rekreaci, v pracovním prostředí a intervence se zaměří postupně na ty oblasti, které jsou nejvíce rizikové. Musí zahrnovat všechny věkové skupiny, všechna prostředí i situace. Komunita, která se pro přijetí programu rozhodne, musí vytvořit místní skupinu, která bude za prevenci úrazů zodpovědná, musí mít hlavního koordinátora, musí zavést dokumentaci frekvence a příčin úrazů a prosadit dlouhodobý plán prevence, který pak pravidelně vyhodnocuje. O své výsledky se pak podělí s jinými komunitami, které se snaží o totéž. Strategie musí být vytvořena pro reálné potřeby, proto základem projektu je vždy informace o stávající situaci, soustavný sběr dat o úrazech a sledování změn v úrazovosti. Jedná se tedy o veřejně zdravotnický program, na kterém spolupracuje místní správa, zdravotnictví, dobrovolné organizace a místní autority. Základem úspěchu je získání hybných sil v lokalitě, politiků, úředníků, učitelů a zdravotníků.

Centrum úrazové prevence při 2. lékařské fakultě a FN Motol navazuje na několikaletou práci Centra epidemiologie a prevence dětských úrazů a svoji činnost rozšiřuje i na ostatní věkové skupiny. Prostřednictvím spolupráce se sítí Zdravých měst propaguje a odborně pomáhá těm komunitám, které mají o projekt Bezpečná komunita zájem. Jsme koordinujícím centrem sítě Bezpečných komunit vznikajících v České republice a zajišťujeme komu-

nikaci s WHO Collaborating Center for Injury Prevention, které je součástí Karolinské univerzity a Národního institutu veřejného zdravotnictví ve Švédsku. První městský celek, který zahájil v České republice program s cílem získat statut Bezpečné komunity WHO, je Kroměříž a dne 4. 6. 2003 se jí dostalo oficiálního převzetí titulu z rukou představitele švédského centra. Dalšími zájemci jsou Brno, Karviná, Třebíč, Chrudim, České Budějovice a Zlín.

Program Bezpečná komunita stanoví **6 základních kritérií**, která musí lokální projekt splnit. Komunita se zavazuje, že:

1. vytvoří síť spolupracovníků vedených mezioborovou skupinou odborníků zodpovědných za preventivní činnost;
2. zavede dlouhodobý program zaměřený na muže a ženy všech věkových kategorií, všechna prostředí a situace;
3. zaměří se na rizikové skupiny občanů, nebezpečná prostředí a programy zvyšující bezpečnost zranitelných skupin;
4. zavede program, který sleduje výskyt a příčiny úrazů;
5. zhodnotí účinnost preventivních aktivit, procesů a efekt změn;
6. pravidelně se účastní na činnosti národní i mezinárodní sítě Bezpečných komunit.

Na příkladu Kroměříže chceme popsat průběh a základní strategii Bezpečné komunity. Na projektu se začalo pracovat v roce 2000, akční plán byl vytvořen na dobu tří let. První fáze projektu se uskutečnila v roce 2001, kdy byl zahájen systematický sběr dat o úrazech na všech úrovních zdravotnických služeb. Centrální úlohu hrála okresní hygienická stanice, jejíž ředitelka MUDr. J. Číhalová ve spolupráci s Centrem epidemiologie a prevence dětských úrazů uvedla do používání dotazník, který vyplňuje každý lékař, který první ošetří úraz. Kroměříž se tak stala prvním městem v České republice a prvním městem v síti Zdravých měst, které získalo unikátní soubor informací, na jehož základě mohlo preventivním programům dát konkrétní obsah. Monitoring úrazů je ojedinělý i v rámci Evropy, neboť pracuje i na úrovni praktických lékařů a ambulantních složek. Projekt města byl podpořen finančně Ministerstvem zdravotnictví ČR, městskou správou a koordinován ve spolupráci s projektem Zdravé město Kroměříž. Pět základních týmů zpracovává

jednotlivé oblasti – děti a mládež, sport a volný čas, dopravu, seniory, pracovní úrazy a datový a informační servis. Má již řadu praktických výstupů, jako budování bezpečných hřišť pro děti, zařazení výchovy k bezpečí do školních aktivit a výuky, úpravy silničního průtahu městem a vodorovného dopravního značení na kritických místech. Velmi populární se stala akce na propagaci používání cyklistických přileb. První aktivity pro prevenci úrazů ve školách otevírají Kroměříži cestu do mezinárodní sítě Bezpečných škol, připravuje se seminář expertů na tuto problematiku, který vypracuje strategii pro další práci. Rozbor databáze úrazů vytypoval jako rizikovou skupinu nejmenší děti do jednoho roku, dále děti ve věku 9 až 15 let a seniory. Bezpochyby je o tomto programu informován každý občan města, navazují na něj občanské aktivity i výchovné akce. Město uspořádalo IV. konferenci s mezinárodní účastí Bezpečná komunita Kroměříž, v jejímž průběhu převzalo titul Bezpečná komunita WHO.

Pro podporu sjednocení systému sběru dat o úrazech, především ve státech přistupujících k EU, pořádá pražské centrum v září 2003 mezinárodní seminář Collection of Accident Data for Prevention a v červnu 2004 bude jedním z hlavních organizátorů 13th International Conference on Safe Communities v Praze.

Sdělení vzniklo za podpory grantu IGA MZCR č. NE/6443-3 a výzkumného záměru VZ č. 111300003/18.2.

Korespondence: Doc. MUDr. Veronika Benešová, CSc.
Centrum úrazové prevence při Ústavu veřejného zdravotnictví a preventivního lékařství
2. lékařská fakulta UK v Praze
V Úvalu 84
150 06 Praha 5-Motol
e-mail: veronika.benesova@lfmotol.cuni.cz

Do redakce došlo 20. 6. 2003